

*Karolina Targowska**

KULTURA MUZYCZNA ŁODZI – ARTYŚCI I INSTYTUCJE

1. WPROWADZENIE

Kultura i sztuka to jedne z najważniejszych obszarów funkcjonowania każdej metropolii. Od ilości i jakości kształcenia artystów, od rodzaju, liczby i prestiżu instytucji muzycznych (np. Teatr Wielki, Teatr Muzyczny, Filharmonia, Akademia Muzyczna czy szkoły muzyczne) zależy miejsce danego miasta na mapie kulturalnej kraju, Europy i świata. Opierając się na powyższych kryteriach, Łódź ma więc wszelkie predyspozycje do ubiegania się o wysokie stanowisko w tej hierarchii. Tym samym refleksji należy poddać obecną sytuację i poziom istniejącej kultury muzycznej, a także podjąć próbę oceny właściwości tempa i kierunku rozwoju instytucji muzycznych w naszym mieście.

Opisywane w artykule centra kultury muzycznej należą do instytucji metropolitalnych, prezentujących muzykę klasyczną w różnych formach i odmianach. Ich pracownikami etatowymi bądź artystami współpracującymi są profesjonalni muzycy (w tym studenci Akademii Muzycznej). Metropolitalnymi instytucjami muzycznymi będą nazywane placówki zlokalizowane na obszarze metropolii, mające swój instytucjonalny odpowiednik w dużych miastach na całym świecie, decydujące o prestiżu i poziomie kultury muzycznej obywateli, skupiające profesjonalne zespoły orkiestrowe i chóralne, podejmujące międzynarodową współpracę z uznanymi artystami, dbające o promocję sztuki muzycznej nie tylko w metropolii, ale i w całym regionie.

Autorka publikacji podejmuje się analizy obecnego stanu kultury muzycznej Łodzi. W pierwszym rozdziale zostaną przedstawione najważniejsze łódzkie instytucje muzyczne (Filharmonia Łódzka im. A. Rubinsteina, Teatr Wielki, Teatr Muzyczny, Akademia Muzyczna im. G. i K. Bacewiczów), w tym ich powstanie, rozwój, struktura i zakres repertuarowy. Ponadto wymienione będą najistotniejsze miejsca organizujące znaczące wydarzenia z kręgu muzyki klasycznej. Kolejna część jest próbą oceny strategii promocyjnej i podejmowanych

* Mgr, doktorantka w Katedrze Socjologii Sztuki UŁ.

działań mających na celu rozwój istniejących instytucji kulturalnych. Krytyczne spojrzenie na prowadzoną politykę ujawni w przypadku niektórych placówek brak skutecznych działań w zakresie popularyzacji tej sfery sztuki.

Kapitał kulturowy danego regionu tworzą ludzie, a więc artyści związani z nim zawodowo, oraz także ci, którzy decydują się na współpracę (nawet incydentalną) z instytucjami lokalnymi. Władzom i organizacjom powinno tym samym zależeć na stworzeniu warunków do rozwoju kariery młodym, ambitnym muzykom. Niestety, działania w tym celu nie są wystarczająco efektywne. W publikacji zostaną przedstawione szczegółowe przyczyny niechęci części młodych artystów do pozostania w Łodzi. Muzycy, którzy jednak osiedli w rodzimych instytucjach muzycznych, stanowią o ich prestiżu i randze. Warto więc pokrótce przedstawić specyfikę ich zawodu.

Przedstawiony artykuł definiuje problemy, które stoją przed wszystkimi osobami decydującymi o strategii rozwoju instytucji muzycznych, a tym samym kultury muzycznej całego miasta. Poruszane wątki można pogrupować w cztery główne pytania problemowe:

- jak lepiej, efektywniej i skuteczniej przyciągnąć uznanych muzyków?
- jak zachęcić młodych artystów do pozostania w Łodzi?
- jak promować i rozwijać istniejące ośrodki muzyczno-kulturalne?
- jak zachęcić odbiorców do masowego uczestnictwa w sztuce?

2. INSTYTUCJE MUZYCZNE ŁODZI

Łódź na mapie kulturalnej Polski odznacza się różnorodnością i wielością instytucji muzycznych. Oprócz pomniejszych placówek, takich jak domy kultury, ośrodki sztuki, galerie czy kluby muzyczne, wymienić należy Filharmonię Łódzką im. A. Rubinsteina, Teatr Wielki, Teatr Muzyczny, a także Akademię Muzyczną im. G. i K. Bacewiczów. Ta ostatnia, poza funkcją edukacyjną, ma również bogatą ofertę kulturalno-artystyczną.

Wszystkie cztery miejsca, jako instytucje metropolitalne, są powszechnie znane mieszkańcom całego regionu. Niestety nie zawsze są oni w stanie określić specyfikę każdej z osobna. Dlatego też należałoby przybliżyć wymienione miejsca pod względem tradycji, historii rozwoju i profilu repertuarowego.

Filharmonia Łódzka im. A. Rubinsteina¹ swe początki datuje na rok 1915, kiedy to tworzyły się załóżki profesjonalnego zespołu orkiestrowego, którego mecenatem został łódzki przemysłowiec Karol Scheibler. Około 1934 r. nastąpił kryzys egzystencji tzw. Filharmonji. Dopiero w wyniku działań podjętych przez Urząd Miasta utworzono profesjonalną, koncertującą orkiestrę. Po wojnie, 15

¹ Zlokalizowana w Łodzi przy ul. Narutowicza 20/22.

czerwca 1945 r., Filharmonia w Łodzi, jako pierwsza w wyzwolonej Polsce, podjęła działalność artystyczną. Trzy lata później otrzymała stałą siedzibę, która przetrwała do końca lat osiemdziesiątych. Kolejne lata okazały się zwycięską próbą przetrwania dla całego zespołu. Brak własnej sali koncertowej i uwłaczające godności artysty warunki akustyczne tymczasowego lokalu, nie zaważyły na przyszłości Filharmonii. W 2004 r. instytucja otrzymała nowy gmach, wraz z nowoczesnymi scenami i widownią (sala koncertowa na 658 miejsc i kameralna na 100), zaopatrzonymi w multimedialną technikę (fotele ze stolikami konferencyjnymi, sprzęt HD do transmisji *live* z Metropolitan Opera) oraz z zapleczem i pokojami dla artystów. Mankamentem pozostaje kontrowersyjna elewacja budynku, mająca łączyć tradycję z nowoczesnością, projektu krakowskiego architekta R. Loeglera. W konsekwencji nie tworzy ona wrażenia solidności i estetyki, godnej głównej instytucji muzycznej miasta. Pozostałe niewygody to brak parkingu – prozaicznego, lecz niezbędnego obecnie elementu – i aktualne otoczenie architektoniczne. Jednakże sama lokalizacja przypomina o wielkich tradycjach i prestiżu miejsca, z czasów koncertów Ignacego Jana Paderewskiego, Artura Rubinsteina czy Karola Szymanowskiego.

Obecny zespół muzyków składa się z artystów orkiestrowych (93 osoby) oraz chóru istniejącego od 1969 r. Oba zespoły są konsekwentnie zasilane muzykami młodszego pokolenia. Dorobek filharmoników łódzkich jest bogaty; wiele koncertów z wybitnymi solistami (np. Krystianem Zimermanem), kilkanaście płyt (np. *Carmina Burana* Carla Orffa), wiele zagranicznych tras koncertowych po całym świecie. Filharmonia oferuje swym słuchaczom wiele różnorodnych pozycji z muzyki klasycznej, tradycyjnej i współczesnej. Zaprasza do współpracy wybitne postacie i zespoły kameralne. Posiada ofertę edukacyjną dla dzieci, czyli serię „Spotkania z nutką”, które nie do końca jednak potrafią zainteresować młodzież tą dziedziną sztuki. Podążając za światowymi trendami, organizuje także przedsięwzięcia dla najmłodszych – „Baby Boom Bum”. Poza sezonem, w okresie letnim Filharmonia zaprasza na Wędrowny Festiwal „Kolory Polski”.

Teatr Wielki to kolejna, bardzo znacząca dla miasta, instytucja. Jej powstanie było wynikiem starań kilku członków Stowarzyszenia Miłośników Opery. Rok 1954 to data pełnoprawnego utworzenia zespołu Opery Łódzkiej przez ówczesne władze Łodzi. Pierwszym dyrektorem została Sabina Nowicka, stroną artystyczną pokierował zaś Mieczysław Drobner. Kolejnym krokiem było upaństwowienie instytucji i przemianowanie jej w 1966 r. na Teatr Wielki. Rok później przeniesiono ją do obecnego budynku na placu Dąbrowskiego. Warto wspomnieć o sezonach (1977–1979), kiedy to funkcje dyrektora głównego i artystycznego podjął się sprawować znany i powszechnie szanowany dyrygent Bohdan Wodiczko. Fakt ten przyczynił się do wzrostu prestiżu i powagi instytucji. Reprezentacyjna siedziba, w centralnej części miasta sprawia, iż obiekt ten

stanowi znane i rozpoznawane miejsce na mapie Łodzi. Jak w przypadku Filharmonii, istnieją architektoniczne kontrowersje wokół samej budowli, jak i aranżacji jej otoczenia. Powstała niedawno fontanna u jednych budzi zachwyt, u drugich zaś silnie negatywne emocje. Stałą niedogodnością jest brak miejsc parkingowych dla widzów teatru. Imponująco przedstawia się przestrzeń wewnątrz: widownia liczy ok. 1070 miejsc, wielkość sceny głównej to 46 m wysokości i 26 m szerokości, która wyposażona jest w część obrotową, podnośnię i zapadnię oraz liczne udogodnienia techniczne. Pracownicy mają do dyspozycji cztery sale do prób, rekwizytornię i niezbędne pracownie (np. perukarską, krawiecką, modelarską). Obecny skład orkiestry liczy ponad 90 muzyków, ok. 60-osobowy chór, kilkudziesięcioosobowy balet oraz ponad 20 solistów śpiewaków zatrudnionych na etacie. Ponadto teatr współpracuje nieustannie z wieloma artystami, wspomagającymi niektóre przedsięwzięcia. Propozycje repertuarowe są szerokie: od dzieł klasyki operowej i przedstawień współczesnych po musicale i lżejsze formy operetkowe. Ponadto o sile teatru stanowi balet. Zespół tancerzy wykonuje układy choreograficzne do wystawianych spektakli, natomiast co dwa lata odbywają się, słynne już na świecie, Łódzkie Spotkania Baletowe. Repertuar stanowią pozycje stałe, jak: *Carmen*, *Dziadek do orzechów* czy *Traviata*.

Teatr Muzyczny w Łodzi niewątpliwie również należy zaliczyć do głównych instytucji muzycznych miasta. Ma 65-letnią tradycję. Przez pewien czas pozostawał jedynym teatrem muzycznym w powojennej Polsce. Rozpoczął działalność już w 1945 r. Czerpał inspirację z rozslawionego Teatru Komедии Muzycznej „Lutnia” z Wilna. Losy jego siedziby były typowe dla większości instytucji ówczesnych czasów: po 19 latach istnienia otrzymał stałe miejsce, w którym mieści się do dnia dzisiejszego.² Jego pierwotna nazwa to Państwowa Operetka w Łodzi. Obecnie trwa remont generalny tej placówki. Teatr i jego zespół znajdują się w trudnej sytuacji, pozostając bez swej sceny i widowni. Nie przzerwano jednakże występów, korzystając z uprzejmości innych instytucji. Dyrekcja zapewnia, iż radykalne zmiany są niezbędne i pozwolą teatrowi ubiegać się w przyszłości o miano najnowocześniejszej instytucji tego typu w Polsce. Skład zespołu to soliści (ponad 40 osób), chór, balet i kilkudziesięcioosobowa orkiestra. Profil operetki wydaje się być oczywisty: komedie muzyczne, o lekkiej formie muzycznej i nieskomplikowanej warstwie tekstowej. Jednakże teatr starał się pokazywać większą różnorodność, upowszechniając polskie (H. Czyż, W. Szpilman) i światowe (G. Gershwin, C. Porter) dzieła muzyki. Wystawiono dotychczas ok. 200 premier operetek, musicali, wodewili, komedii muzycznych, rewii i bajek. Współpracowano z uznanymi dyrygentami, jak np. Henryk Debich, Rajmund Ambroziak, Bohdan Wodiczko, Tadeusz Kozłowski oraz

² Przy ul. Północnej 47/51.

z wybitnymi reżyserami: Bolesławem Fotygo-Folańskim, Romanem Sykałą czy Marią Fołtyn. Teatr gościł w wielu miejscach w Polsce i zagranicą (prestżowe sale Filharmonii Berlińskiej, Antwerpia), uczestniczył w festiwalach i konkursach. Ma swoją stałą wierną publiczność, głównie składającą się z przedstawicieli najmłodszego i najstarszego pokolenia. Niestety nie potrafi zainteresować swym programem młodzieży i osób w średnim wieku. Wciąż ciąży na nim stereotyp teatru z mało ambitnym repertuarem, o przestarzałej formie i nieatrakcyjnym współcześnie brzmieniu. Być może nowy budynek i futurystyczne wyposażenie techniczne uczynią z niego miejsce na podobieństwo londyńskiego Palladium³.

Akademia Muzyczna im. G. i K. Bacewiczów⁴ ma swe źródło w początku XX w., kiedy to powstało Konserwatorium Muzyczne Heleny Kijeńskiej-Dobkiewiczowej. Słynie z pięknego budynku wzniesionego dla syna łódzkiego fabrykanta Izraela Poznańskiego, Karola (1908 r.). Zaprojektowany został w stylach renesansowym i barokowym, z elementami secesyjnymi. W dawnych salach balowych i jadalniach obecnie rozmieszczone są sale koncertowe i wykładowe. Atrakcją pozostaje zimowy ogród, zlokalizowany na ostatniej kondygnacji, przykryty szklanym zadaszeniem. Cechą charakterystyczną są reprezentacyjne wejście główne, z podjazdem, oraz duża narożna kopuła budynku. Wewnątrz wciąż istnieje nieduży park. We wnętrzach panuje przepych i bogactwo zdobień. Co ciekawe, do dzisiejszego dnia pozostawiono zabytkowe parkiety, żyrandole, kinkiety, witraże i niektóre meble. Budynek pozostaje więc atrakcją i cennym elementem architektury dawnej bogatej Łodzi. W czasie wojny nie zniszczono budynku, tworząc w jego murach niemiecką szkołę muzyczną. W 1945 r. przekazano obiekt Państwowemu Konserwatorium Muzycznemu (następnie Państwowej Wyższej Szkole Muzycznej), średniej Szkole Muzycznej i Łódzkiej Szkole Filmowej. Z czasem głównym administratorem pozostała ta pierwsza, zyskując dodatkowy budynek w innej części miasta. Obecnie Akademia Muzyczna planuje budowę niezależnego obiektu – nowoczesnej sali koncertowej. Wyjątkową historię szkoły tworzą wybitne osobistości świata muzyki, np. Maria i Kazimierz Wiłkomirscy, Grażyna i Kiejstut Bacewiczowie czy Mieczysław Drobner. Po dziś dzień słynie z doskonałej kadry profesorskiej. Przez lata oferta edukacyjna wciąż się rozrasta i przystosowuje do potrzeb współczesności, czego przykładem może być powstanie Studia Komputerowego Muzyki Elektronicznej. Akademia może poszczycić się prężnie działającymi orkiestrami: symfoniczną i kameralną, chórami: akademickim i

³ Słynny londyński teatr muzyczny, wystawiający znane światowe musicale, cieszące się nieustającym powodzeniem wśród widzów z całego świata. Jest znany z oryginalnych wnętrz (widownia rozmieszczona jest na zdobionych kolumnami i sztukateriami, balkonach z epoki W. Szekspira) i nowoczesnej, doskonałej akustycznie sceny.

⁴ Przy ul. Gdańskiej 32.

kameralnym, Big Bandem i Percussion Studio. Zarówno orkiestry, jak i chóry tworzą studenci kierowani przez doświadczonych muzyków. Swój poziom potwierdzają udziałem w licznych koncertach i konkursach oraz współpracą z uznanymi muzykami; solistami, dyrygentami. Z kolei dwa ostatnie przedsięwzięcia stanowią uzupełnienie klasycznego kształcenia studentów, wprowadzając ich w świat jazzu i muzyki współczesnej. Akademia słynie od wielu lat z bogatej oferty artystycznej, przeznaczonej dla każdego chętnego słuchacza. Organizuje pokazowe występy swoich studentów, absolwentów i wykładowców w murach uczelni i poza nią, np. w Filharmonii czy w pałacu Poznańskiego. Jest aktywnym uczestnikiem i twórcą życia muzycznego Łodzi. Promuje miasto w innych zakątkach Polski i poza nią. Absolwenci Akademii w większości zasilają orkiestry opisywanych instytucji lub próbują odnaleźć swoją drogę zawodową poza Polską.

Istnieją w Łodzi także miejsca, które na uboczu swej podstawowej działalności organizują koncerty, recitale i spotkania muzyczne na najwyższym poziomie. Należą do nich: kościół ewangelicko-augsburski pw. św. Mateusza (cykl „Niedziela w Kościele św. Mateusza, koncerty okazyjne), salon muzyczny w pałacu Herbsta (koncerty, recitale, konkursy muzyczne), pałac Poznańskiego (koncerty w Sali Lustrzanej) i Europejskie Centrum Kultury Logos (spotkania i koncerty z uznanymi muzykami podczas Festiwalu Kultury Chrześcijańskiej).

Wszystkie wymienione tu instytucje leżą na obszarze metropolii, są jej wizytówką i działają w jej imieniu. Łódź, jak każde duże miasto pretendujące do miana „centrum kulturalnego”, za cel swój powinna uznać ich wspieranie i promowanie.

3. STRATEGIE ROZWOJU – GRA O PRZYSZŁOŚĆ KULTURY MUZYCZNEJ

Kultura i sztuka rządzi się swoistymi prawami. Z jednej strony podlega trendom globalizacyjnym, z drugiej strony jej zadaniem jest wyznaczanie nowych, niezależnych kierunków, uwzględniających specyfikę własnego regionu. Globalizacja jest procesem dynamicznym, a kultura muzyczna nie zawsze potrzebuje tak dużego tempa przemian⁵. Powstaje więc pytanie: czy muzyczne instytucje miasta za cel swej działalności powinny obrać nadażanie za trendami sztuki światowej, czy też skoncentrować się na aktywowaniu mieszkańców regionu do uczestnictwa w kulturze? Być może rozwiązaniem tego dylematu mogłaby być trzecia droga, łącząca oba stanowiska.

⁵ Globalizacja w rozumieniu umiędzynarodowienia procesów społecznych, gospodarczych, technologiczno-informacyjnych i instytucjonalnych (Broł 2009, Pietrzyk 2009).

Muzyka klasyczna nie jest cenionym dobrem kultury, co w konsekwencji wpływa na stan wiedzy muzycznej przeciętnych obywateli. Brak zaangażowania społecznego w czynne uczestnictwo w wydarzeniach muzycznych negatywnie wpływa na funkcjonowanie powyższych instytucji. Tym samym czas świetności niektórych z nich przeminął⁶. Trwa jednak walka o zaistnienie i odnalezienie właściwego miejsca, każdej z wymienionych placówek, na nowoczesnym, technicznie ukierunkowanym, kapitalistycznym rynku usług kulturalnych. Niestety brak pomysłów, środków finansowych, a przede wszystkim wsparcia ze strony władz i społeczeństwa, skazują nierzadko owe wysiłki na niepowodzenie.

Podstawowym problemem wszystkich instytucji z jednej strony jest mała liczba prawdziwych miłośników muzyki klasycznej. Z drugiej strony, przez lata nie podejmowano skutecznych akcji, mających na celu wyedukowanie nowych melomanów. Jak wynika z raportu o edukacji kulturalnej „w swym obecnym kształcie organizacyjnym (...) nie tylko nie spełnia ona swoich zadań, lecz przede wszystkim jest nieskuteczna lub wręcz przeciwnie, po Gombrowiczowsku odstręczająca, a nawet – w wielu przypadkach – szkodliwa” (F a t y g a i in. 2009, s. 83). Przystarzałe budynki, skostniała atmosfera i nieprzystępny repertuar spowodowały masową kontestację uczestnictwa w wydarzeniach z kręgu muzyki klasycznej. Po dziś dzień zauważalny jest brak należytej staranności i profesjonalnej organizacji masowych imprez kulturalnych, promujących prawdziwą sztukę. Ponadto, zbyt małą wagę przykładają do edukacji artystycznej najmłodszej części widowni. Wszystkie znaczące instytucje mają w repertuarze pozycje dla dzieci, jednakże przegrywają konkurencję z propozycjami ze strony kultury popularnej.

Obecnie najwyższy poziom zaawansowania technicznego, pozwalający na odbiór dźwięku w technice HD, osiągnęła Filharmonia Łódzka. Także ona wykazuje najbardziej efektywną politykę reklamową własnej oferty. Otwarcie swych murów na komercyjne koncerty i nowoczesne brzmienia sprawiły, iż zyskała przychylność nowych słuchaczy. Jednocześnie jej kierownictwo dba o wysoki poziom organizowanych wydarzeń. Niezaprzeczalną atrakcją pozostają transmisje *live* z Metropolitan Opera, pozwalające melomanom na uczestnictwo w najwyższej rangi spektaklach muzycznych na świecie. Tym samym, biorąc udział w wydarzeniach na skalę globalną, instytucja ta wpływa na rozwój i atrakcyjność Łodzi, jako ośrodka kultury muzycznej. Ponadto Filharmonia wdrożyła system komunikacji i promocji, przez wykorzystanie mediów elektronicznych, co niewątpliwie wpływa pozytywnie na jej nowoczesny wizerunek.

Nieco w tyle wydaje się pozostawać Teatr Wielki, który nie potrafi odnaleźć korzystnej drogi, łączącej tradycję i wysoki poziom artystyczny z wymogami współczesności. Aby zyskać nowych widzów nie wystarczy wyeksponować na

⁶ Badania własne autorki artykułu (2009 r.).

budynku teatru imponujących rozmiarem plakatów informacyjnych. To instytucja powinna wyjść naprzeciw oczekiwaniom i gustom odbiorców, zachęcać, promować, zdobywać i wywoływać potrzebę aktywnego uczestnictwa w kulturze. Tymczasem istnieją jeszcze przykłady prowadzenia polityki w sposób anachroniczny, przyczyniając się do konserwacji i powielania przestarzałych postaw (F a t y g a i in. 2009).

Obecna postawa kierownictwa Teatru Muzycznego w Łodzi wydaje się obiecująca. Podjęty remont ma na celu dostosowanie budynku do standardów nowoczesnej sztuki scenicznej. Według zapewnień postawiono na innowacyjne rozwiązania technologiczne (poprawa dźwięku i rozszerzenie możliwości choreograficznych) oraz współpracę z widzem i promocję kultury muzycznej miasta. Niedaleka przyszłość pokaże, czy postawione cele zostaną w pełni osiągnięte.

Łódź, pretendując do miana „europejskiej stolicy kultury” w 2016 r., powinna opracować i wdrożyć strategię promocji kultury muzycznej miasta. Mając tak bogate zaplecze instytucjonalne, jest w stanie osiągnąć ten cel. Wciąż jednak istnieją bariery w postaci braku sprawnego działania prawnego, organizacyjnego i finansowego, a także jawnego i przejrzystego podziału kompetencji zarówno na szczeblu władz Łodzi, jak i samych instytucji.

Podsumowując, pożądanymi krokami strategicznymi dla rozwoju kultury muzycznej miasta są po pierwsze: modernizacja kształcenia, profesjonalizacja wystawianych koncertów i spektakli artystycznych, współpraca międzynarodowa oraz nowoczesna forma reklamy i promocji. Po drugie zaś, warto zachować i podkreślać tradycje danej instytucji, utrzymywać wysokie standardy prezentowanych programów i nieustająco zapewniać publiczności kształcące i estetyczne walory przekazu muzycznego.

4. ŁÓDZCY ARTYŚCI MUZYCY

Kulturę muzyczną miasta tworzą nie tylko instytucje, lecz przede wszystkim artyści z nimi współpracujący. Łódź wytworzyła przez lata specyficzne, swoiste środowisko muzyków, działając tym samym pozytywnie i negatywnie w sferze życia muzycznego i instytucjonalnego.

Cechą charakterystyczną i wspólną zarazem opisanych powyżej placówek są składy zespołów orkiestrowych i chórów. Muzycy klasyczni, z racji specyfiki swego zawodu, łączą często stanowiska dydaktyka i wykładowcy Akademii Muzycznej, członka orkiestry bądź chóru teatrów lub filharmonika. Śpiewacy operowi kształcą studentów, występując na scenach opery czy operetki. Genezą takiej sytuacji są niskie zarobki artystów, którzy chcąc godnie żyć, muszą podejmować się wielu zajęć. Takie łączenie zawodów i stanowisk z pewnością szlifuje umiejętności i profesjonalizuje artystów. Jednakże nie pozostawia im czasu

i energii na budowanie strategii własnych karier. Z tego powodu wielu młodych muzyków decyduje się na wyjazd poza Polskę, wybierając takie ośrodki, jak Lyon, Hamburg, Berlin czy Amsterdam. Stając się kontraktowymi lub etatowymi artystami, zyskują większy prestiż zawodowy, a tym bardziej korzyści majątkowe. Dla wielu z nich powrót do struktur instytucjonalnych, oferowanych przez rodzime placówki kultury muzycznej, jest niepożądany i nieopłacalny.

Muzycy pozostający w kraju z reguły realizują drogę zawodową poprzedniego pokolenia. Po studiach, pozostając w uczelni, podejmują również pracę we wspomnianych miejskich zespołach orkiestrowych lub chóralnych, śpiewając, grając, dyrygując bądź ucząc. Nie należy marginalizować i trywializować tej pozycji, ponieważ prestiż i profity dla kultury muzycznej miasta są ich zasługą. Orkiestra Filharmonii, podróżując po świecie, zyskała rozgłos i przyczyniła się do promocji Łodzi. Tym samym wielu muzyków, uznanych na scenach międzynarodowych, zaczęło przyjmować zaproszenia do koncertowania na jej scenie. Ta współpraca przynosi niewątpliwie korzyści samej instytucji i muzykom, melomanom i miastu. Z kolei Akademia Muzyczna posiada znakomitą kadrę dydaktyczną, kształcącą młodych artystów na dość wysokim poziomie w skali kraju. Studenci uczestniczą w licznych konkursach, zajmując znaczące pozycje. Takie osiągnięcia również rozślawiają Łódź jako miasto kultury i sztuki.

Niestety przykrym, choć niezmiernie istotnym faktem pozostaje niechęć młodych, ambitnych i utalentowanych muzyków do planowania swojej przyszłości w Łodzi. Poza wspomnianymi niskimi zarobkami, istnieją bariery instytucjonalno-personalne. Wciąż w niektórych kręgach znajomości i układy decydują o obsadzeniu w zawodzie. Brak poszanowania dla obiektywnego profesjonalizmu decyduje często o opuszczeniu Łodzi przez obiecujących muzyków. Praktyki takie są widoczne już na poziomie szkół I i II stopnia. Sprawiają one, że środowisko muzyków w mieście staje się hermetyczne i nieprzystępne. Niezbyt pocieszający jest także fakt, iż Łódź nie stanowi wyjątku w tym procederze⁷.

⁷ W wywiadach biograficznych udzielonych autorce artykułu przez łódzkich muzyków, kilku z nich otwarcie wspominało o zjawisku protekcji bądź blokowania posad ze względu na układy instytucjonalno-personalne. Podobna w treści rozmowa z tenorem Piotrem Becząłą ukazała się na łamach „Gazety Wyborczej” z 29 lutego 2009 r., kiedy to nawiązał on do niejasnych okoliczności otrzymywania propozycji zawodowych w naszym kraju: „Śpiewak operowy to zawód międzynarodowy. (...) Poza tym na początku lat dziewięćdziesiątych w Polsce nie istniała instytucja agenta operowego. Z doświadczenia na kursach mistrzowskich widziałem już, że na Zachodzie sytuacja jest przejrzysta – znajdujesz agenta, on poleca cię do teatru, idziesz na przesłuchanie i dostajesz angaż albo nie. W Polsce profesor śpiewu dzwoni do kolegi – szefa filharmonii, który prosi kolegę z dyrekcji teatru operowego – weź go – a umowę o pracę podpisywano już w połowie pierwszego aktu. Z tego co słyszę od kolegów, znajomości wciąż odgrywają w Polsce zbyt dużą rolę.” Artysta śpiewa obecnie w najśłynniejszych salach koncertowych, takich jak La Scala, czy Metropolitan Opera.

Podsumowując sytuację, region zyskuje swoistą enklawę muzyków, powszechnie znanych i lubianych tzw. „sławy lokalne” (Heinich 2007), lecz sama metropolia traci jednostki wybitne, zorientowane na wielowymiarowy sukces zawodowy.

5. PODSUMOWANIE

Łódź pretenduje do miana „Europejskiej Stolicy Kultury” w 2016 r. Wyznacza to władzom i instytucjom cel prowadzenia polityki oraz kierunki i obszary planowanego rozwoju. Miasto atrakcyjne dla mieszkańców, turystów i inwestorów, to miasto oferujące sztukę na najwyższym światowym poziomie. Jak wynika z raportu o stanie kultury, w minionym dziesięcioleciu znacznie wzrosło zainteresowanie sektorem kultury, a inwestycje w tym obszarze są „ważnym mnożnikiem rozwoju” (Potoczyn 2009, s. 101).

Łódź ma znaczące zaplecze instytucjonalne, gdzie istotną rolę odgrywają metropolitalne instytucje muzyczne, takie jak: Filharmonia, Teatr Wielki, Teatr Muzyczny oraz Akademia Muzyczna. Wszystkie odznaczają się wieloletnią tradycją i stanowią o prestiżu oraz poziomie kultury muzycznej miasta. Każda z nich ma inny profil artystyczny, pozostający jednak w kręgu muzyki klasycznej. Muzycy pracujący w ich murach tworzą prężne zespoły orkiestrowe, baletowe i chóralne, a wielu z nich pozostaje na stanowiskach solistów. Każda z wymienionych instytucji próbuje podążać za zmianami i trendami światowymi, lecz część innowacji hamowana jest przez nieumiejętne zarządzanie i brak strategii rozwoju. Ponadto istnieją trudności w wymiarze finansowym i organizacyjnym. Kolejne problemy to niechęć młodych muzyków do budowania kariery w rodzimych instytucjach, czego przyczyną pozostają niskie zarobki i wciąż spotykane zjawisko protekcji na wiele stanowisk. Wiele do życzenia pozostawia również stan wiedzy i kompetencji w zakresie muzyki klasycznej ze strony obywateli miasta. Z powodu zaniedbania promocji i edukacji istnieje zagrożenie utraty zainteresowania uczestnictwem w koncertach.

Obecnie na modernizację i technikę postawiła przede wszystkim Filharmonia Łódzka, proponując melomanom nowoczesne wnętrza, doskonałą akustykę w jakości cyfrowej, komunikację przy pomocy mediów elektronicznych oraz bogatą ofertę programową na wysokim poziomie. Za nią podążył Teatr Muzyczny, podejmując się generalnego remontu budynku. Z kolei Teatr Wielki wciąż poszukuje optymalnego połączenia tradycji muzycznej i nowoczesności przekazu.

Łódź posiada znaczący potencjał muzyczny, który wymaga niewątpliwie dobranej strategii rozwoju oraz pomocy ze strony kompetentnych władz miasta. Spełniając powyższe warunki, tytuł „Europejskiej Stolicy Kultury” może okazać się osiągalny.

LITERATURA

- Basara Z., 2009, *Polak w operze*, „Gazeta Wyborcza” z 26.02.2009 r.
- Brol R., 2009, *Wpływ procesów globalizacji na rozwój lokalny*, [w:] Jewtuchowicz A., Rzeńca A. (red.), *Współczesne wyzwania miast i regionów*, Wydawnictwo UŁ, Łódź, s. 29–38.
- Burszta W., Duchowski W., Fatyga B., Nowiński J., Pęczak M., Sekuła E., Szlendak T., 2009, *Raporty o stanie kultury. Wnioski i rekomendacje*, Wydawnictwo Narodowe Centrum Kultury, Warszawa, s. 9–24, 75–80, 81–86, 99–104.
- Fatyga B., Kukołowicz T., Nowiński J., 2009, *Raport o edukacji kulturalnej w Polsce*, [w:] *Raporty o stanie kultury. Wnioski i rekomendacje*, Wydawnictwo Narodowe Centrum Kultury, Warszawa, s. 83.
- Heinich N., 2007, *Być artystą*, Wydawnictwo Vizja Press & IT, Warszawa, s. 105.
- Informator kulturalny Łódź 2010*, 2010, Wyd. Urzędu Miasta Łodzi, Łódź.
- Pellowski A., 1994, *Kultura muzyczna Łodzi do roku 1918*, Wydawnictwo Łodziana „Papier-Service”, s. 13–29.
- Pietrzyk I., 2009, *Globalizacja a regionalizacja i regionalizm w gospodarce światowej*, [w:] Jewtuchowicz A., Rzeńca A. (red.), *Współczesne wyzwania miast i regionów*, Wydawnictwo UŁ, Łódź, s. 11–18.
- Potoroczyn P., 2009, *Raport o promocji Polski przez kulturę*, [w:] *Raporty o stanie kultury. Wnioski i rekomendacje*, Wydawnictwo Narodowe Centrum Kultury, Warszawa, s. 101.
- Szkolut T., 1995, *Sztuka i edukacja w epoce ponowoczesnej*, Wydawnictwo UMCS, Lublin, s. 7–21.

Materialy źródłowe

www.filharmonia.lodz.pl
www.amuz.lodz.pl

Karolina Targowska

**MUSIC CULTURE OF ŁÓDŹ
– ARTISTS AND INSTITUTIONS**

Art and culture belong to those fields which are most important for functioning of each metropolis. The location of a given city on the cultural map of Europe depends on its music traditions, prestige of its artistic institutions, as well as on the number of educated musicians. The author of this paper has analyzed the current condition of the music culture of Łódź, reverting to historic circumstances of establishing those traditions. The article presents the most important metropolitan music institutions in Łódź (Filharmonia Łódzka, Teatr Wielki, Teatr Muzyczny, Akademia Muzyczna).

Moreover, the article is an attempted assessment of strategies of promotion, as well as activities (including the analysis of artistic programme) aiming at development of the described institutions of culture. In order to depict these issues, subjective opinions of musicians of Łódź, concerning working conditions and career prospects in our city, have been presented.